

SİVAS ALEVİLERİNİN DİN ANLAYIŞINA SOSYOLOJİK BİR BAKIŞ (YASSIPINAR VE SERİNYAYLA KÖYLERİ ÖRNEĞİ)

Hasan COŞKUN*

Özet

Bu çalışmada sosyo-kültürel bir olgu olarak Yassıpınar ve Serinyayla köylerinde Alevî-Bektâşi geleneği incelenmiştir. Yassıpınar ve Serinyayla köylerinde genel dinî durum, dinî inançlar, ibadet hayatı ve toplumsal pratikleri tespit edilmeye çalışılmış, Allah-Muhammed-Ali anlayışı, kutsal kitaplara iman, âhiret ve kaza-kader inancı, Ehl-i Beyt anlayışı hakkındaki görüş ve düşünceleri değerlendirilmiştir.

Ayrıca Alevi inanç ve kültürel unsurlarının Din Sosyolojisi açısından bir değerlendirmesi yapılarak bir sonuç çıkarılmaya çalışılmış, Araştırma alanında yapılan gözlemler neticesinde Alevî-Bektaşî inanç ve değerleri ile ilgili elde edilen bulgu ve bilgiler sosyolojik açıdan değerlendirmelere tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Alevilik, Bektaşîlik, Alevi kültürü, Din, İnanç.

A SOCIOLOGICAL APPROACH TO THE RELIGIOUS WORLDVIEW OF ALEVIS IN SIVAS

* Yrd. Doç. Dr., GOU, İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi hasan.coskun@gop.edu.tr

Abstract

In this paper, we tried to examine , as a socio- culturel fact, the tradition of Alawishm-Bektashim in Yassıpınar and Serinyayla .We tried to ascertain the general religious situation belief and prayers life. We appraised the concetion of Allah-Muhammed-Ali, the belief in holy books, the judge day and the hoppining of faith.

In the conclusion, this Alevi blief and culturel elements of an assesment making for the Sociology of Region, and tried to be a result. We tried to apprais in informations and findings about Alewishm- Bektashım beliefs and valve that we abtained by the help of our investigotions.

Key Words: Alevism, Bektashism, The Culture of Alevi, Religion, Belief.

Giriş

Alevîlik son yıllarda üzerinde en çok araştırma yapılan ve tartışılan konulardan birisidir. Alevilik konusu üzerinde yapılan akademik çalışmaların gün geçtikçe artıyor olması olumlu ve sevindirici bir gelişmedir. Alevilik üzerine Türkiye'nin hemen her bölgesinde ciddi alan çalışmalarının yapılması kanaatimizce konunun daha net bir şekilde ortaya konulabilmesi için önemli bir adımdır. Alevîlik- Bektâşîlik konusunun köklü kitabî bir geleneğe dayanmıyor olması, yani din anlayışı dâhil, kültürel, ahlâkî, siyasî, edebî, tarihî, bütün geleneğin kuşaktan kuşağa sözlü/şifâhî kültüre dayalı aktarılması nedeniyle, gerçek anlamda Alevîliğin spesifik bir teoloji anlayışına sahip olup-olmadığı konusu tam olarak ortaya konulmuş değildir. Alevî araştırmacı Reha Çamuroğlu bu teoloji sorununu şu cümlelerle ortaya koyuyor:

“Alevîler bir paradoksla karşı karşıyadırlar. Ya sistematik bir teoloji koyacaklar ortaya ve kendilerini yazılı iletişimin gerekleriyle tanımlayacaklar, ya da geleneklerinin dinsel-metafizik boyutlarından geri çekilerek bir etno-politik sıkışmaya başlayacaklar... En çok karşılaştığımız sorunlardan birisi şudur: Dedeler köylerde bize “biz bunlara cevap

veremiyoruz, ne yapmak lazım?" diyorlar. Biz teolojik yapı kurma sorunu ile karşı karşıyayız".¹

Alevîlik her araştırmacı tarafından farklı şekilde tanımlanmıştır. Alevîlik bir din, mezhep, siyasî anlayış ve hatta "özgürlük teolojisi"² olarak görülmektedir. Biz de Alevîlerin inanç ve ibadet anlayışlarını tespit etmenin Aleviliğin bu teoloji sorununa küçük de olsa bir katkı sağlayabileceğini umuyoruz. Yapacağımız araştırmanın amacı Sivas İlinin Altinyayla İlçesine bağlı, Yassıpınar ve Serinyayla köylerinin spesifik Alevîlik anlayışının sosyolojinin objektif bakış açısıyla incelenmesidir. Bu makalede amacımız Sivas yöresinde yaşayan Alevîlerin dini inanç ve ibadet anlayışlarına da örnek teşkil eden Yassıpınar ve Serinyayla köylerinde yaşayan Türkmen Alevîlerin din anlayışlarını bilimsel bir yaklaşımla ortaya çıkarmaktır.

Bu nedenle Alevî-Bektâşî geleneğine bağlı hayat süren iki köyde yaşayan insanların dinî inançlar ve ibadet anlayışını tespit etmeye çalıştık.

A-Dinî İnançlar

1-Allah'a İman ve Allah-Muhammed-Ali Anlayışı

Alevî-Bektâşî-Kızılbaş, hangi isimle anılırsa anılsın, bu grupların hepsi de Allah'ın varlığı, birliği, kısaca tevhid konusunda sağlam bir inanca sahiptirler. İnançlarında tasavvufî bir anlayışın izleri görülür.³ İnsanı, dünyayı ve topyekün evreni yaratan Allah inancı Alevîlik'te oldukça merkezî bir konuma sahip olup hakkında geniş materyal vardır. Menâkıbnâmeler O'na hamd ile başlar, bütün gülbanklar O'na yapılan dualarla doludur. Bir yönüyle de Alevîlik'te Allah telakkisi tasavvufî unsurlar taşır. Günümüzde geleneksel Alevîlik'teki Allah telakkîsinin büyük ölçüde devam ettiğini belirtmek gerekir. Ancak yeni yetişen kuşakların geleneksel Alevîliği yeterince kavrayamadığı, Alevî ileri gelenlerinin Tanrı fikrini açıkça ortaya koyamadığı; öte yandan pozitivist

¹ Faruk Bilici, "Alevî-Bektaşî İlahiyatının Günümüz Türkiye'sindeki İşlevi", *Alevî Kimliği*, (Çev.B. Torun-H. Torun), İst. 1999, s.73.

² Faruk Bilici, "Alevî-Bektaşî ilahiyatının Günümüz Türkiye'sindeki İşlevi", *Alevî Kimliği*, (Çev.B. Torun-H. Torun), İst. 1999, s.68.

³ E. Ruhi Fıçlalı, *Türkiye'de Alevîlik-Bektâşîlik*, Ankara, Selçuk Yayın. 2. Baskı, 1991, s.279.

ve materyalist felsefenin etkileri dolayısıyla bazı kimselerin, bu inancının zayıfladığı hatta kaybolmaya başladığı görülmektedir.⁴

Alevî-Bektaşî inançlara sahip topluluklarda Allah inancı güçlü olarak var olmakla birlikte geleneksel Sünnî anlayıştan bazı farklılıklar içermektedir. Allah inancı da Ehl-i Beyt ve Ali sevgisi çerçevesinde değerlendirilmektedir. Günümüzde Sivas ve çevresinde yaşayan Alevîlerin Allah'a iman konusundaki düşünceleri de Türkiye genelinden çok farklı değildir. Zira bu çevrede yaşayan Alevîlere "Müslüman mısınız?" diye sorduğumuzda;

"Elhamdülillah Müslüman'ım" dediklerini; yine aynı kişilere "Alevî misiniz?", "Kızılbaş mısınız?" veya "Bektaşî misiniz?" diye sorduğumuzda hepsine "evet" dediklerini görmekteyiz.⁵

Allah-Muhammed-Ali diye üçlü bir şekilde dile getirilen Tanrı anlayışı çok önemli yer işgal etmektedir. Alevî-Bektaşî geleneğinde bu üç isim sürekli birlikte anılagelmiştir. Bu üçlü formül hakkında Hıristiyanlık'taki teslis akidesini çağrıştırdığı için sürekli farklı görüşler ortaya atılmıştır. F. R. Haslok ve J. Kingsley Birge gibi batılı yazarlar bu üçlü tasnifin Hıristiyanlık anlayışındaki baba-oğul-ruhu'l-kudüs anlayışının bir yansıması olarak görmeye çalışsalar da, Bektâşî dedebabası Bedri Noyan'a göre bu üçleme Hıristiyanlık'taki baba-oğul-ruhu'l-kudüs üçlü anlayışına benzemez. H. Muhammed ve Hz. Ali'nin anne ve babaları bellidir. Her ikisi de Allah'ın kulu olduklarını daima tekrarlamışlardır.⁶ Bu üçlü tasnifi hemen hemen bütün Anadolu Alevîlerinde görmek mümkündür. Fakat Allah-Muhammed-Ali kavramlarını yüklenen anlamlar çok farklıdır. Bizim burada amacımız Alevîliğin Tanrı anlayışını tartışmak olmadığı için araştırma alanımızdaki Alevîlerin Allah'a iman konusundaki düşüncelerini aktarmaya çalışacağız. Yassıpınar'da görüştüğümüz Halil Doğan konu ile ilgili şunları söylüyor. "Ben sana bir şey söyleyeyim, senin inanabileceğin tek nokta varsa o da senin vicdanındır. Ne hocaya ne de hacıya inan. İnsanoğlu ne ararsa

⁴ İlyas Üzüm, *Günümüz Aleviliği*, İstanbul, İsam Yay., I. Baskı, 1997, s.70.

⁵ Metin Bozkuş, *Sivas Yöresinde Alevilik*, Sivas. I.Baskı, 2000, s.142.

⁶ Bedri Noyan, *Bektâşilik Alevilik Nedir?*, Ankara, 1987, s.54.

kendinde aramalıdır. Çünkü hakikat insanın dışında değildir. Hakikat insanın kendisindedir, içindedir. Ne ararsan kendindedir, ne hacdadir, ne de Kudüs'tedir. Dört duvardan başka bir şey yoktur. Tapılacak tek varlık insandır. Hz. Ali "Ben görmediğim tanrıya tapmam" diyerek insan dışında tapılacak bir varlık olmadığını söylemiştir. Alevî yazarlardan İsmail Kaygusuz'da "Görmediğim tanrıya tapmam" isimli eserinde Hz. Ali'nin bu sözüne dayanarak Alevîliğin materyalist bir felsefeye sahip olduğunu iddia etmiştir.⁷ Benzer görüşleri Sivas'taki Turan Dede şöyle dile getiriyor. "Alevî inancında önemli olan insandır. İnsan kutsaldır. Gerçek Kabe insanın kalbidir. Çünkü O Allah'ın mazhar-ı ilahisidir. İnsanın ayağından göbeğine kadar yedi kat arz, göbeğinden başa kadar yedi kat gök, başı da arş-ı âlâdır."

Yine Yassıpınar'da görüştüğümüz Refik Güleç "Alevî inancında insan çok önemlidir. Allah'ın yeryüzündeki halifesidir. Tapılacak bir varlık değilse de Allah'tan sonra en kıymetli varlıktır. Allah-Muhammed-Ali üçlemesi de çok önemlidir. Allah her şeyin yaratıcısıdır. Muhammed ve Ali de yeryüzünde Allah'ın ilk ve tek vekilleridir. Muhammed Ali'siz, Ali de Muhammed'siz düşünülemez. Zaten Hz. Peygamber de "Ben Ali'yim Ali bendir" demiştir. Alevîlik Hümanist bir dünya görüşüne sahiptir. Bütün bu görüşlerin kaynağı Muhammed Ali'dir". Birçok Alevî yazar bu düşüncelerden yola çıkarak Alevîliğin Sünnîlik'ten farklı tasavvufî vahdet-i vücud anlayışına dayalı bir Tanrı anlayışı olduğunu iddia etmiştir. Araştırma alanımızda görüştüğümüz birçok kişi bu görüşlerin aksine, aşkın bir Allah'ın var olduğunu, her şeyi yaratan, her şeyi öldüren ve diriltten tek yüce varlığın Allah Teâlâ olduğunu dile getiriyor. Serinyayla'da görüştüğümüz Halil Yangın konu ile ilgili şunları söylüyor. "Araplar Ali'ye Allah derler, haşa Ali Allah olur mu? Allah yemez, içmez, uyumaz o insan değildir ki Allah'ın çocuğu olur mu hiç? Bu gibi inançlar Nusayrî Araplarda vardır. Alevî Türkler bu sapıklıklara kesinlikle inanmazlar. Allah her şeyi yaratan tek ilahtır. Hz. Muhammed Onun Peygamberidir. Hz. Ali de sevgili bir kuludur. Hz. Ali Allah'ın velî

⁷ İsmail Kaygusuz, *Görmediğim Tanrıya Tapmam*, İstanbul, 1996.

bir kuludur.” Görüştüğümüz birçok kimse Alevilerin Ali’yi ilah kabul ettikleri yolundaki fikirlerin yanlış olduğunu ve onları çok rahatsız ettiğini bildirdi. Görüştüğümüz kişilerin çoğunluğunun Allah’ı tek ilah, Hz. Muhammed’i O’nun elçisi, Hz. Ali’yi de, Hz. Peygamberin damadı, amcasının oğlu, sır dostu, ondan sonra halife olacak büyük bir zat olarak gördüklerini; bunun yanında özellikle materyalist yazarların eserlerini okuyan genç kuşağın bir ve tek, her şeyi yaratan, aşkın bir Allah inancı konusunda bazı şüphelere sahip olduklarını gözlemledik. Araştırma alanımızda görüşüğümüz kişilerin ilah(Tanrı) hakkındaki düşünce ve inançları farklı yaklaşımları barındırmaktaydı. Müteal (aşkın), her şeyi yaratıp, her şeye hâkim olan bir ilah anlayışının yanında, tasavvufî anlayıştan kaynaklanan hem aşkın hem de içkin bir ilah anlayışına sahip olanlarla da karşılaştık. Alevî-Bektaşî düşüncesinin merkezini oluşturan Allah’ın tecellî mekanı kalbe sahip olan yüceltilmiş bir insan anlayışının hakim olduğunu gözlemledik.

2-Peygamberlere İman ve Muhammed -Ali Anlayışı

Alevîler, Hz. Muhammed’den önce gelmiş olan peygamberleri ve bunlara verilen kitapların ilahî kaynaklı olduğunu kabul etmektedirler. Hz. Muhammed’in son peygamber olduğuna inanmaktadırlar.⁸ Alevî düşüncesindeki Tanrı tasavvurunda üçü bir arada anılan, biri söylendiği zaman diğerlerinin de adı söylenen Allah-Muhammed-Ali anlayışı önemli bir yer tutmaktadır. Her şeyden önce bu üç kavramın mahiyetlerini ve her kavramın kendi içindeki sınırını tayin etmek oldukça güçtür. Bu nedenle bu kavramların yorumu ile ilgili Aleviler arasında farklı değerlendirmeler yapılmaktadır. Ama genel olarak bu anlayış, tevhid, nübüvvet ve imamet inancını temsil etmekte, bunların Müslümanlığın şartı olup, bu üçlüyü birlikte sevmenin sevgilerin en yücesi olduğu ve insanı kurtaracak olan bu sevgi hakkında Kur'an'da pek çok ayetin bulunduğu da ifade edilmektedir. Genel İslam inancında Allah, evreni yaratan ve kendisinden korkulması gereken esirgeyici ve yargılayıcı varlık; Muhammed, Allah'ın buyruklarını insanlara iletme için insanlar arasından seçtiği kişi; Ali ise

⁸ Haydar Kaya, *Alevî-Bektâşî Erkâm*, İstanbul, 1993, s.67.

peygamberin halifesidir. Bu konuda bir kavram kargaşası yaşanmamaktadır. Alevilikte ise bu kavramlar birbirine girmiş, çoğu zaman ayırt edilmesi güçleşmiş ve İslam inancındaki konumlarından çok farklı anlamlarda yorumlanmıştır.⁹ Alevîler, Hz. Peygamber'in son peygamber olduğuna inanmakla beraber, Hz. Muhammed'in peygamberliğini de Ali sevgisi çerçevesinde değerlendirmektedirler. Alevî-Bektâşî inancı, Hz. Muhammed ile birlikte Hz. Ali'de de ilahî nur görür; her ikisini birleyerek, onlarda Tanrı nûrunun tecellisini bulur. Onlara göre Muhammed ve Ali, ayrı ayrı vücuda sahip olmakla beraber, birdirler.¹⁰ Alevî inancında Hz. Muhammed'in Hz. Ali ile özdeşleştirildiği anlayışlar mevcuttur. Buna göre Muhammed-Ali kavramı, Muhammed ve Ali şeklinde anlaşılmaz. Burada tek varlık olduğu düşünülür. Bu da varlığın dışının Muhammed, içinin Ali olmasıdır. Muhammed-Ali'nin müşterek nurdan olduğu şeklindeki klasik anlayış bugünkü Alevîler tarafından da paylaşılmakla beraber hem geçmişte hem de günümüzde bu anlayışın Hz. Muhammed'in müstakil olarak peygamberliğinin gündeme getirilmediği anlamına gelmez. Geleneksel Alevîliğe bağlı hemen herkes, bağlılığı oranında Hz. Muhammed'i sever, ona salavat getirir, dualarına katar.¹¹

Geleneksel Alevî-Bektaşî inancındaki Peygamber anlayışını aktardıktan sonra şimdi de araştırma alanımızdaki görüşmelerimizde elde ettiğimiz bulgulara bakalım. Araştırma alanımızda görüştüğümüz kişilerin çoğunluğunun peygamberlik konusundaki fikirleri Alevî-Bektâşî inancının geleneksel anlayışına uygundur. Sık sık görüşlerine başvurduğumuz Halil Doğan bu konuda şunları söylüyor: "Kimisi dedi ki Alevîler Ali'ye Allah dediler. Kimisi dedi ki Alevîler Ali'ye Peygamber deyip salavat getirdiler. Ali ne Allah'tır, ne de Peygamber. Ali Allah'ın velî bir kuludur. Gerçek dostudur. Ali Peygamberin amcasının oğlu ve damadıdır. Hakikaten velîdir." Serinyayla'da görüştüğümüz Ethem Yangın ise "Siz de bilirsiniz Peygamberimiz Mirac'a çıkarken yolda bir

⁹ Metin Bozkuş, *Anadolu'da İslam ve Mezhepler*, Sivas, Asitan Yay. I.Baskı, 2011, s.88.

¹⁰ Fıçlalı, a.g.e, s.226.

¹¹ Üzüm, a.g.e, s.77-78.

arslana rastlar. Arslan kükre ve peygamberimizi korkutur. Bu arada Allah'tan gelen bir ses arslanın kendisinden bir nişan beklediğini söyler. Peygamberimiz yüzüğünü arslanın ağzına atar. Arslan da onu yutar. Peygamber ilahi huzura vardığında kapıyı çalar, fakat kapı açılmaz, Peygamberimiz tam olarak adını söyleyince kapı açılır. Orada otuz dokuz kişi vardır. Peygamberimiz kim olduklarını sorar onlarda biz hepimiz biriz derler. Peygamberimizin yüzüğünü birisi kendisine verir. Bir de bakar ki O kişi Hz. Ali'dir. Burada Hz. Peygamberin Ali ile aynı kişi olduğu anlatılır. "Ben Ali'yim Ali bendir" sözü buradan gelir. Bizim anlayışımıza göre Hz. Muhammed ile Hz. Ali aynı kişilerdir. Onun için "Muhammed-Ali" denir. Bu isimler yalnız başına kullanılmazlar." Araştırma alanımızda görüştüğümüz kişilerin sözlerinde Muhammed-Ali derken daha çok Hz. Ali'den bahsettikleri rahatlıkla görülebilir. Bunun yanında Muhammed-Ali kavramı yerine bunları daha net ayrı ayrı kullananlar da vardı. Serinyayla'da birçok kişinin Hz. Muhammed'in bütün insanları Hakk'a çağırarak için gönderilmiş son peygamber, Hz. Ali'nin ise Peygamberin en çok sevdiği, ilk Müslümanlardan, damadı ve sır kâtibi olduğunu özellikle vurguladıklarını gördük.

3-Kitaplara İman ve Kur'an'a Bakış

Araştırma alanımızdaki Alevîlerin kutsal Kitaplar ve Kur'an'la ilgili görüşlerine geçmeden önce Türkiye'deki Alevîlerin Kur'an-ı Kerime yaklaşımlarını genel olarak vermek istiyorum. Öncelikle şunu belirtmek istiyorum ki geleneksel Alevî inancının temel kaynakları olarak kabul edilen Buyruk'lar ve Hacı Bektâşi Veli'nin "Makâlat" gibi eserlerde Kur'an-ı Kerim'e sık sık başvurularak ele alınan konularda Kur'an ayetleri örnek verilmektedir. Bugünkü Alevî toplulukların Kur'an hakkındaki yaklaşımları üç grupta verilebilir. İlk gruba göre Kur'an Tanrı kelâmıdır, günümüze kadar herhangi bir değişiklik olmadan gelmiştir. Ancak onun hem zahirî hem de batınî anlamı vardır. Sünnîler onun zâhirine, Alevîler ise bâtinî yönüne ağırlık verirler. İkinci gruba göre ise Kur'an Allah kelâmı olarak Hz. Muhammed'e inmiş, ancak orijinalliğini koruyamamıştır. Emevîler onu değiştirmişlerdir. Kur'an 6666 âyet olduğu halde eldeki Kur'an'da sadece 6234 âyet bulunmaktadır. Üçüncü grup da şöyle der:

Kur'an'ın sıhhati ve yorumuyla ilgili görüşler ne olursa olsun asıl olan canlı Kur'an'dır. Bu da insandır.¹² Türkiye'de Alevîlerin, kendilerine has Kur'an'larının olduğu haberi yıllardan beri duyuluyorsa da gizleniyordu. Nihayet 1995 yılında Türkiye'de Alevîler, basının komuoyuna "Alternatif Kur'an/Alevîlerin Kur'anı" diye duyurduğu "Kur'an-ı Hakîm" isminde bir Kur'an yayınladılar. Alevî Dedeleri tarafından hazırlanıp, Ayyıldız yayınları tarafından piyasaya sunulan bu kitabın, üç buçuk yılda hazırlandığı, kitaba son şeklini veren Alevî dedesi Nazmi Nizami Sakallıoğlu ile birlikte çok sayıda Alevî dedesinin katkılarının olduğu ifade edilmektedir. Kur'an'ın eksik olduğunu iddia etmelerine rağmen Kur'an'ın asıl metninin aynısını kullandıkları sadece Ehl-i Beyt mensubu kabul ettikleri kişileri bazı ayet meallerine ilave edebildiklerini görüyoruz.¹³

Sivas'ta görüştüğümüz Turan Ermiş Dede Kur'an-ı Kerim hakkındaki düşüncelerini şöyle açıklıyor: "Bugün elimizdeki Kur'an maalesef eksiktir. İran'daki Kur'an da Muaviye'nin yazdığı eksik Kur'an'dır. Kur'an'dan Ehl-i Beyt ile ilgili ayetler çıkarılmıştır. Kur'an 6666 ayet değil, 3666 ayettir. Günümüzde Kur'an'ın asıl nüshası iki tanedir. Bunlardan birisini Hz. Ali, diğerini Hz. Hüseyin yazmıştır. Altın yazılarla yazılmıştır. Şu an Kûfe'de bir camide büyük bir sandukanın içerisinde. Bu sandukanın ağzına o zamandan yedi devletin kilidi vurulmuştur. Şimdi hiçbir kimse bu anahtarları bulup, sandukayı açamaz. Kimsenin gücü buna yetmez. Ancak âhir zamanda Hz. Mehdi bu sandukayı açacak ve içindeki sahih Kur'an'la dünyaya hükmedecek, âhir zamanda kuranla dünyayı ıslah edecektir. Ayrıca ben Kur'an'ı Kerim'in gerçek nüshası yok diyorsam, şunun için diyorum; Ebu Bekir Kur'an'ı cem etti diyorlar. Kur'an o zamana kadar neden deri, kemik parçası üzerine yazıldı? Kur'an o zamana kadar zaten vardı."¹⁴ Yine Sivas'ta görüştüğümüz İbrahim Erol Dede Kur'an hakkındaki düşüncelerini şöyle açıklıyor: "Ben Alevîlik ile ilgili çok fazla kitap okumadım. Fakat şunu

¹² Üzümlü, a.g.e, s.84.

¹³ İsa Doğan, *Türklük ve Alevîlik*, Samsun, 1997, s.201.

¹⁴ Hasan Coşkun, *Sivas'da Alevîlik*, (Lisans Tezi), İzmir ,1996, s,38.

gördüm ki Alevîlik hakkında yazılan yüzlerce kitap var. Bu kitapların birçoğu aynı konuda çok farklı bilgiler içermektedir. Bu eserler maalesef Hz. Ali ve Hacı Bektâşi Velî hakkında dahi birbiriyle çelişkiye düşen bilgilerle doludur. Hatta Hacı Bektâşi Velî'nin "Makalât" isimli eserinin farklı bilgiler içeren değişik baskıları vardır. Benim düşünceme göre bu eserlere güven yoktur. Bugün güvenilerek okunup, itaat edilecek tek ve sağlam kaynak Kur'an-ı Kerim'dir"

Yassıpınar ve Serinyayla köylerinde görüştüğümüz şahısların içerisinde Turan dedenin iddia ettiği gibi Kur'an-ı Kerim'in eksik olduğunu düşünen insan sayısının az olduğunu gördük. Ayrıca gittiğimiz hemen hemen her evde Kur'an'ın bulunduğunu gözlemledik. Kuran'a karşı büyük ilgi ve saygının olduğunu da söyleyebiliriz. Yassıpınar'da görüştüğümüz Muhtar Refik Güleç Kuran hakkındaki düşüncelerini şöyle dile getiriyor: " Bizim köyde hemen hemen her evde Kuran-ı Kerim-i görebilirsiniz. Kur'an'ı Arapça'sından okumayı bilen insan sayısı çok azdır. Fakat son zamanlarda yayınlanan Kur'an'ın Türkçe tercümelerini herkes okuyabilir. Bana göre Türkçe Kuran okuyarak ibadet etmek çok önemlidir. Manasını bilmediğiniz şeyden ne anlayacaksınız. Ben daha önceleri Turan Dursun'un çok kitabını okudum. Eğer Kuran'ı önce tanıyıp Türkçe'sini okumuş olsaydım, Dursun'un saçmalıklarının birçoğuna inanmayacaktık. Kur'an'ın eksik olduğu gibi iddiaları da gerçekçi bulmuyorum." Serinyayla'da görüştüğümüz Halil Yangın Kur'an hakkında şu bilgileri verdi. "Bugün bizim köydeki insanların % 80'inin evinde Kuran'ı Kerim vardır. Hasta olduğumuz zaman bile Kurân'ı Kerim okuruz. Ali'siz, Peygambersiz ve Kur'an'sız inanca Alevîlik denmez. Dinsizlik denir. Bugün Kur'an'ın eksik olduğunu iddia edenler vardır. Fakat bence bu iddiada bulunanlar gerçek Alevîler değildir. Gerçek Alevî böyle bir safsataya asla inanmaz." Araştırma alanımızdaki Kuran hakkındaki görüş ve düşünceler genellikle bu çerçevededir. 1995 yılında yayınlanan "Alternatif Kuran" diye tanıtılan Kuran tercümelerine de rastladık. Fakat genellikle Kur'an'ın farklı kişiler tarafından yapılan tercüme ve meallerini bulmak mümkündür. Serinyayla köylülerinden

birçok kişinin çocuklarına Kur'an öğretilmemesinden şikâyetçi olduklarını da gördük.

4-Âhiret, Kaza ve Kader İnancı

Türkiye'de ki Alevîlerin ahiret inancı konusundaki düşünce ve inançlarına bakacak olursak, âhiret, cennet ve cehennem inancı konusunda da Alevîlerin tek bir anlayış içinde bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Örneğin, Ali Özsoy âhiretin "ağır et", cennetin "canlı et" anlamına geldiğini ve gerçekte cennet-cehennemin bulunmadığını ve ruhun devrinin söz konusu olduğunu ileri sürerken, Haydar Kaya âhiret, cennet ve cehennem hak olduğunu belirtir. Ancak ağırlıklı anlayış ikinci yazarın görüşü istikametindedir. Zira cenaze telkininde "... Bilirim bildiririm ki Allah'tan başka tanrı yoktur. Hz. Muhammed Allah'ın kulu ve elçisidir. Ve tanıklık ederim ki şâh-ı velâyet İmam-ı Ali Tanrı velîsidir. Kuşkusuz cennet gerçektir, cehennem haktır, öldükten sonra dirilme gerçektir. Kıyamet günü gerçektir.¹⁵ Yassıpınar ve Serinyayla'da görüştüğümüz kişilerin de cennet ve cehennem konusunda farklı düşüncelere sahip olduklarını gördük. Yassıpınar'da görüştüğümüz Halil Doğan, âhiret konusunda şu bilgileri verdi: " Bugün imamlar kürsülerde insanlara vaaz ediyorlar. Akşama kadar insanlara cennet bahçesi dağıtıyorlar. Kimilerini de cehennem çukuruna atıyorlar. İnsanları boş yere korkutuyorlar. Hâlbuki cennette cehennemde dünyadadır. Bu dünya kimi için cennet, kimisi için de cehennem vazifesi yapıyor" diyerek cennet ve cehennem olmadığını iddia ediyor. Bunun aksine yine araştırma alanımızda görüştüğümüz birçok kişi ahirete inanmak inancımızın gereğidir. Bir Alevî için ahiret inancı Allah'a inanmak kadar önemlidir. Cennet ve cehennem haktır. Ölüm olduğuna göre ahiret de muhakkak vardır. Eğer ahiret yoktur dersek, o zaman dünyada yapılan zulüm ve haksızlıkların gerekli olduğuna inanmamız gerekir, hâlbuki Allah dünyayı bir imtihan, deneme için yaratmıştır" diyerek Alevî-Bektâşî inancında ahiret inancının çok önemli olduğunu belirtti.

¹⁵ Üzüm, a.g.e, s.84-85.

Kaza ve kader inancına gelince Alevî-Bektâşî inancında bu konu, Sünnî anlayıştan birçok farklılık içerir. Alevîlerin bu konudaki bilgileri yıllarca okunagelen Hüsniye'deki yaklaşımlara dayanır. Aslında Şîî bir müellif tarafından yazılan eser, konuyu Şîî-Mu'tezilî bakış açısıyla ortaya koymuştur. Buna göre "hayır ve şer Allah'tan değil, sadece hayır Allah'tandır."¹⁶ Araştırma alanımızda görüştüğümüz kişilerin kader konusundaki düşünceleri de bu çerçevededir. Yassıpınar'da görüştüğümüz R. Güleç bu konuda şunları söylüyor. "Bizim Sünnîler'den farklı düşündüğümüz konulardan birisi de kader konusudur. İyi-kötü her şeyi Allah'ın yaratmış olduğu inancı hatalıdır. Çünkü hem Allah en büyüktür, adalet sahibidir, insanlara zulmetmez diyeceğiz, hem de kötülüğü Allah'ın yaratmış olduğunu söyleyeceğiz. Bu büyük çelişkidir. Çünkü Allah Kur'an'da "Başına bir iyilik geldiyse ben veririm, eğer bir kötülük gelirse sendendir" buyuruyor. Bazı zalimler tarihte kötülükler yapmış, insanları öldürmüş, mallarını gasp etmiş sonra da halkı bunun Allah'ın verdiği bir bela olduğuna inandırmıştır. Kadercilikle kendi yaptığı kötülükleri meşrulaştırmıştır." Görüşme yaptığımız şahıslardan hayır ve şerrin hepsinin de Allah tarafından yaratıldığına inananlar da vardı. Kanaatimizce kader konusundaki bu tutumun nedeni tarihin bazı dönemlerinde iktidar sahipleri tarafından Alevîlere yönelik baskı ve şiddetin kader diyerek kabullenilmemesidir. Tarihte yaşanan sıkıntıları yaratan şahısların ilahi adalet önünde hesap vermeleri gerektiğine inanmalarıdır. Allah'ın adaletinin bunu gerektirdiğini düşünmeleridir. Örneğin Hz. Hüseyin'i haksız yere şehit eden Muaviye'nin mutlaka bunun hesabını Allah'a vermesi gerektiğini birçok Alevî dile getiriyor. Bunu yüce Allah'ın adaletinin gereği olarak düşünüyorlar.

5. Ehl-i Beyt Anlayışı

Ehl-i Beyt kısaca "ev halkı" demektir. "Ev", Hz. Muhammed'in evi, ailesi ve ocağıdır. Alevî kültüründe fevkalade önemli bir yer tutan Ehl-i Beyt, Kur'an'ı Kerim'de tabir olarak üç yerde geçer. Doğrudan doğruya Hz. Peygamberin "ev halkı"ndan söz edeni mealen şöyledir: "... (Ey

¹⁶ Fığlalı, a.g.e, s.284; Üzüm, a.g.e, s.85.

Peygamber'in) ev halkı! Şüphesiz Allah sizden kusuru gidermek ve sizi tertemiz yapmak ister".¹⁷ Hz. Peygamber bir hadisinde, Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin için "Allah'ım onlar benim Ehl-i Beytim'dir; onlardan kusuru gider ve onları tertemiz kıl" demiştir. Alevî-Bektaşî inanisinde aynı zamanda Ehl-i Beyt kurtuluşa eren topluluktur.¹⁸ Alevîliğe Şia'dan geçen anlayışlardan birisi de Ehl-i Beyt telakkisidir. Şiî telakkide Ehl-i Beyt'in Hz. Peygamber, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'den ibaret olduğu anlayışı Alevîliğe de intikal etmiştir. "Pençe-i âl-i âbâ" diye de meşhur olmuş bu beş kişi üzerine yazılmış çok sayıda şiir vardır.¹⁹ Şiîlik'ten intikal eden bir diğer anlayış tevellâ-teberrâ prensibidir. Tevellâ,"Ehl-i Beyt'i ve onları sevenleri sevmek", teberrâ da "Ehl-i Beyt'e düşman olanlardan uzak durmak" anlamında kullanılmıştır.²⁰ Ehl-i Beyt ve onun kapsadığı şahsiyetler hakkında gerek Alevî gerekse Sünnî yazarlar tarafından ciltleri dolduracak kadar çok bilgiler verilmiştir. Hatta Ehl-i Beyt adında kitaplar da yazılmıştır.

Bu geniş ayrıntılara girmeden şimdi asıl konumuz olan Yassıpınar ve Serinyayla köylerinde yaşayan Alevîlerin Ehl-i Beyt hakkındaki düşüncelerini vermeye çalışalım. Araştırma alanımızda görüştüğümüz R. Güleç konu ile ilgili şu bilgileri verdi: "Peygamberimiz, göçten, hicretten döner iken Gadr-i hum denilen yere gelince bir taşın üstüne çıkmış, elini kaldırmış ve şöyle demiştir. "Beni seven Ali'yi sever, Ali'yi seven Hasan ve Hüseyin'i sever". Bugün söylenen "ben Ali'yim Ali benim" sözü buradan gelir. Hz. Peygamberin Ehl-i Beyt'i denince ilk önce akla Ali, Fatıma Hasan, Hüseyin gelir. Alevîliğin özü Ehl-i Beyt'e dayanır. Ehl-i Beyt sevgisine dayanır " Halil Doğan, "Beni seven Allah'ı sever, Allah'ı seven Ali'yi sever" diyor. Hatta sordular, Ya Resulallah kaç türlü dost vardır. Üç türlü dedi. Bir benim dostum, bir dostumun dostu, birde onun dostu. Düşman kaç türlü dediler. O da üç tür. Bir benim düşmanım, bir de onun dostu, bir de onun dostu. Onlar da bana düşman sayılır dedi. Hz. Muhammed sağına Hz. Hasan'ı soluna Hz. Hüseyin'i aldı. Bunları çok mu

¹⁷ Fığlalı, a.g.e, s.233; Ahzâb, 33.

¹⁸ Fığlalı, a.g.e, s.234-235.

¹⁹ Üzüm, a.g.e, s.86.

²⁰ Mehmet Yaman, *Alevîlik*,2. Baskı, İstanbul, 1993, s.38.

seviyorsun? dediler. “Seveni çok seviyorum” dedi. Hz. Peygamberin bir hadisi daha var. “Mantığın kabul etmediği hadis benim sözüm değildir. Her kim ki güzel söz söyledi, o benim hadisimdir” diyor. Peygamber hadisinde buyurdu ki “Ey Müslümanlar, benim bu son hüccetim. Ben sizden ücret talep etmedim. Ben size iki emanet bırakıyorum, birisi Kur’ân-ı Kerim, birisi de benim ehlibeytimdir” dedi, fakat bugün imamlar bundan hiç bahsetmiyor. Milleti sürekli cennet ve cehennemle korkutuyorlar”. Serinyayla’da görüştüğümüz Ethem Yangın Eh-i Beyt hakkındaki düşüncelerini şöyle açıklıyor “ Alevîliği tanımak için Ehl-i Beyt’i ve Hz. Ali’yi tanımak gerekir. Alevîliğin kökeni Hz. Peygamber efendimizden kalan mirasın sahibinin kim olacağı ile ilgilidir. Eğer Hz. Peygamber efendimizden bir miras kalacaksa tabî ki bu Ali’ye düşer. Çünkü Hz. Ali Peygamberimizin hem amcasının oğludur, hem de damadıdır. O zamanlar Ebu Bekir’e, Ömer’e, Osman’a bu miras düşmez. Hz. Osman 60 yaşından sonra Müslüman olmuştur. Hz. Ali ise daha çocuk iken Müslüman olmuştu. Yani Hz. Osman’ın zamanında Ehl-i Beyt’e çok zulümler olmuştur. Alevîlik o gün Bugün dür vardır. Alevîlik eşittir Ehl-i Beyt’tir de diyebiliriz.” Araştırma alnımızdaki Alevîlerin çoğunluğunun Ehl-i Beyt hakkındaki fikirleri geleneksel Alevî-Bektâşî inancındakine uygun bir yapıdadır. Gözlemlediğimiz kadarıyla bu iki köydeki Alevîlerin hemen hemen hepsi Alevîliğin temeli olarak Ehl-i Beyt sevgisini görüyorlar. Ehl-i Beyt denince Hz.Muhammed, Hz.Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin’i anlıyorlar. Fakat Ehl-i Beyt kavramını özellikle yeni yetişen eğitimli genç kuşak tanımıyor. Bu kavramı bilenler var ise de, ne anlam ifade ettiğini bilenler çok daha az olsa gerektir.

B- İbâdet Hayatı (Dinî Pratikler)

Dinî tecrübenin anlatımının ikinci kategorisi olan ibâdetle ilgili veya ameli anlatımın birincisiyle gayet sıkı ilişkide olduğu açıktır. İmanın nazari tasdikinde ifadesini bulan şey, din tarafından ilham olunan fiillerle yerine getirilir. Daha geniş bir anlamda dinî tecrübeden hasıl olan ve onun tarafından belirlenmiş bulunan bütün ameller, onun pratik

anlatımıymış(ibâdet) gibi itibar edilmek zorundadırlar.²¹ Din asla, münhasıran bir görüş, tasavvur ve tefekkür meselesi, bir idrak mevzuundan ibaret olmamış; bilakis daima aynı zamanda bir his, iradi bir davranış meselesi olarak karşımıza çıkmaktadır.²² En ilkelinden en mütekâmiline kadar her din sadece bir takım tasavvurlar ve fikirler toplamından ibaret değildir. Aksine, din, aynı zamanda bir tutum, dıştan belli olan yahut sadece içten bir yöneliş şeklinde ortaya çıkan tasavvurdan da ibarettir ki, tezahür eden bu atitüdlere “davranış” adını vermekteyiz. Mesela bir dinî ayin veya merasimin yapılması, ibâdet eylemlerinin icrası, dinî bir emrin yerine getirilmesi, yasaklardan sakınma, vs. bu cümlelerdendir.²³ İbâdet boyutu kategorisi ile, bir dinî mensuplarının yerine getirdikleri bütün spesifik dinî pratikler ifade edilir. Çeşitli ayinler, dua, özel dinî törenlere katılma, oruç ibâdeti ve benzeri ibâdetler bu boyutun içine girer.²⁴ İbâdet deyince bir dinin îtikâdî boyutunun pratik hayata yansıyan yönleri akla gelir. Fakat bizim ibâdetten kastımız söz konusu olan İslam dinî ise İslam’ın doğru ve kesin kabul ettiği ibâdetler, dinî emirler değildir. Sosyolojik manada İslam dinî farklı yaşam tarzlarından ortaya çıkan dinî davranışların tümüdür. Şimdi bizde araştırma alanımızın kendi spesifik inanç ve ibâdet anlayışına uygun olarak geliştirdiği dinî pratiklerini irdelemeye çalışacağız. Alevîlik ve Bektâşîlik konusu her ne kadar İslam dinî farklı bir yorumuyla ilgili ise de, Hanefilik, Şafiilik gibi yaygın ve hakim İslâmî yorumlardan farklı ibâdet kalıplarına sahiptir. Bunlardan ilk önce aklımıza gelen Alevî kültürünün yaşamasında hayati öneme sahip olan “cem ayini” dir. Namaz, oruç vb. ibâdetleri de irdelemeye çalışacağız.

1. Cem Töreni

Cem adı verilen ayinler, Alevîliğin en önemli kurumlarındanıdır. Cem, “toplamak, topluluk, toplantı, cemiyet” demektir. Buna göre Ayin-i Cem, toplantı töresi, cem âdeti, cem töreni bir araya gelme yolu anlamına

²¹ Joachim Wach, *Din Sosyolojisi*, (Çev: Ünver Günay), İstanbul, İnsan Yay. 1995, s.51.

²² Hans Freyer, *Din Sosyolojisi*, (Çev: Turgut Kalpsüz), Ankara, 1964, s. 34.

²³ Ünver Günay, *Din Sosyolojisi Ders Notları*, Kayseri, 1996, s. 154.

²⁴ M. Emin Köktaş, *Türkiye’de Dinî Hayat*, İstanbul, İşaret yayınları, 1993, s.53.

gelir.²⁵ Ayin-i cemin açıklamasına değerli sosyolog merhum Mehmet Eröz'ün son derece önemli bir tespiti ile başlayalım. "Kızılbaş cemiyeti; töre, yol, erkân prensipleri ve müeyyidelerine göre teşkilatlanmış; dayanışmaya, sevgiye, saygıya ve disipline dayanan bir cemiyettir. Vaktiyle göçebe halinde yaşayan, Bugün yerleşik köy ve ziraat hayatına geçmiş bulunan bu topluluklar, Sünnî köylerine karşı büsbütün içlerine kapanmış, dayanışması çok kuvvetli kapalı cemaatler haline gelmişlerdir. Son yıllarda ise, bu toplulukların şaşkırtıcı bir değişikliğe uğradığı, inanç ve müesseselerinin sarsıldığı gözden kaçmamaktadır. Bu hal şehirlerle teması daha fazla olan, yüksek tahsil yapanları çok olan, ideolojilerin tesirine kapılan köylerde görülmektedir. Buralarda dedelerin otoritesi sarsılmış, töreye dayanan yarı dinî mertebeye ve müessese ve törenler yıkılmaya yüz tutmuştur. Fakat, Kızılbaş-Alevî cemaatlerinin çoğunun hala eski töreyi – yolu devam ettirdiklerini, sürekle sürdürdüklerini söyleyebiliriz."²⁶

Cem ayin-i ve Alevî inanç ve geleneklerinin otuz yıl önceki durumunu bu cümlelerle dile getirirken, "Günümüz Alevîliği" isimli Türkiye çapında bir araştırma yapan İlyas Üzüm, bugünkü durumu şöyle dile getiriyor. "Belirtmek gerekir ki aradan geçen zaman içinde bu süreç daha da hızlanmış, özellikle büyük şehirlerde Alevî geleneklerinin önemli bir kısmı terk edilmiştir. Bunların başında da cem ayinleri gelmektedir. Kırsal kesimde cem ayinleri ciddi bir zayıflamaya maruz kalmış da olsa bir dereceye kadar varlığını sürdürmüştür. Ancak kırsal alandan göç edip İstanbul, Ankara, İzmir gibi kentlere gelen topluluklar sosyal ve ekonomik problemler içinde cemleri, on iki hizmeti, ve öteki erkânı bir kenara bırakmışlardır. Benzer sebeplerle kendileri gibi göç eden ve aynı sosyal ve ekonomik problemlerle karşılaşan Sünnî gruplar kısmen zayıflayarak da olsa dinî inanış ve geleneklerini korurken, Alevîler fark edilir bir ilgisizlik içinde olagelmışlerdir. Ancak Alevî topluluklar 1990'lardan sonra değişik hadiseler dolayısıyla inanç kimliklerini yeniden hatırlamaya başlamış ve kurulan dernekler ve vakıflar sayesinde hissedilir bir canlanma içine girmişlerdir. Belli dernek ve vakıfların ön ayak olmasıyla cem evleri, saz ve

²⁵ Fığlalı, a.g.e, s. 326.

²⁶ Fığlalı, a.g.e, s. 327-328.

semah kursları düzenlenmiştir. Ancak gözlem ve görüşmelerimizden elde ettiğimiz bilgilere göre Alevî toplum bunlara sınırlı derecede ilgi göstermiştir. Bir kere orta yaşlı ve yaşlı kesim buralarda geleneksel Alevîlikten ziyade siyasî hatta ideolojik motiflerin öne çıktığını görmüş fazlaca itibar etmemiştir.”²⁷ Türkiye’deki Alevîlerin günümüzde cem konusundaki tutumlarını inceledikten sonra şimdi de araştırma alanımızdaki cem ayin-i hakkındaki tutumları inceleyeceğiz. Araştırmalarımız esnasında görüştüğümüz kişilerin görüşlerini aktarmaya çalışacağız. İlk önce Yassıpınar Köyünde görüştüğümüz şahısların görüşlerini aktaracağız. Görüşlerine daha önce de sık sık başvurduğumuz Halil Doğan Ayin-i Cem hakkında şu bilgileri veriyor. “ Ben 78 yaşındayım, bir tek Abdal Musa kurbanını bilirim. Cem bir ibâdetdir. Eskiden Dede gelirmiş, hakikaten dürüst bir dede ise Alevî tarikatına göre hükmedermiş. Eğer bir genç komşunun kızına sarkıntılık yaptıysa, birine küfrettiyse, birinin herhangi bir şeyini çaldı ise onu ceme almazlarmış, onun davarını sürüye katmazlarmış. Ben senin haksız yere on lirayı aldıysam, muhakkak on lirayı Ahmet’ten, Mehmet’ten alıp, o parayı ödmeden cem meclisine girilmezmiş. Alevîliğin asıl noktası buymuş. Fakat biz dahi o meclise, ceme yetişemedik yetişseydim muhakkak girerdim.” Yassıpınar köyünün muhtarı Refik Güleç ise Ayin-i Cem konusunda şunları söylüyor. “Cemin özelliği Alevîliğe geçiştir. Yani her Alevî anadan, babadan doğan Alevî değildir. Alevî olabilmek için ikrar vermek lazım, kime ikrar vereceksin Allah’a, Hz. Peygambere, Hz. Ali’ye ikrar vermek lazımdır. Biat etmek lazımdır. Dilinle, elinle, bedenle, ruhunla oraya teslim olacaksın, o ilkelere teslim olacaksın, ikincisi Musâhip olacaksın. Bizim burada yıllardır cem yapılmıyormuş ve de şu anda yapılmıyor. Cem ayini burada bitmiş tabîi olarak. Bunun birkaç tane nedeni var.

a) Birincisi köyümüzün Alevî dergâhlarına uzak olmasıdır.

b) İkincisi köyümüzün çevresindeki köylerin genelinin Sünnî olmasıdır.

²⁷ Üzüm, a.g.e, s. 111.

c) Üçüncüsü o zamanda açıklık politikasının olmayışı, aydın insanlar bakmışlar ki cem de amacından saptırılıyor, meselâ; birileri kendi şahsi amacı ve çıkarı için kullanılıyor. Halbuki aslolan kul hakkıdır. İslam dininin aslı da helal kazançtır. ”

Daha sonra Halil Doğan şunları ekliyor, “Bizim cemimiz şimdiki yaptığımız gibi sohbettir. Cem bir ibâdettir. Cem de Allah vardır. Peygamber vardır. ” Yassıpınar köyünde görüştüğümüz isminin açıklanmasını istemeyen bir öğretmen de cem konusunda şunları söylüyor.“40-50 yıldır Cem törenleri yapılmıyor. Ben şahsen bunun bir kayıp olduğunu düşünmüyorum. Şimdi de Serinyayla köyünde edindiğimiz bilgi ve gözlemleri aktarmaya çalışalım. Serinyayla’da sık sık görüşlerine başvurduğumuz Mehmet Özer cem töreni hakkında ki düşüncelerini şöyle açıklıyor. “Eskiden ben 5, 6 yaşlarında iken buraya dedeler gelirdi. Hacı Bektaş tekkesinden tutamak(icazet)alırlardı. Bizim köyün dedesi Kıvşak köyünden gelirdi. Bugün Cem konusunda bazı insanlar saçma sapan şeyler söylüyorlar. Ben şahsen cem’e çocukken katıldım. Cemlere 7 den 77’ye herkes katılırdı. Herkes çocuk, yaşlı, kadın, erkek büyük bir evde ya da ağılda toplanıyordu. Cem’e girenler, görgü görenler eğer bir suç işlemişse, bir kişi başka birisinin tarlasını sürmüşse, tarlasına tecavüz etmişse, koyununu çalmışsa önce onu ödüyor. Dede’nin huzurunda hesaba çekiliyor. Bugün nasıl mahkemelerde hâkimler suçluyu hesaba çekiyorsa, dede de hırsızlık ve haksızlık yapanı, suçluyu hesaba çekiyor. Yani dedenin karşısında Dâr’a çekiliyor.

Cemde en ön safa kâmil insanlar, yani erkekler, arka safa gençler, en arkaya da kadınlar duruyordu. Cem hakkında bazılarının dedi-kodu yaptığına bakmayın, ben cem’e 3, 4 defa katıldım oradaki insanlar “Allah, Allah. ”dedikçe damın üstündeki topraklar dökülüyordu. Semah eşliğinde sürekli zikir yapılıyordu. ” Mehmet Süngü de konu hakkında şunları söylüyor. “Eskiden cem gizli yapılırdı. Cem yapıldığı zaman köyün dışına bekçi konurdu. Onun için bunun içini bilmeyen aslını bilmeyen yalan yanlış konuşurdu. Alevîlere bunun için çok aşırı iftiralar da yapılmıştır. Bazıları Alevîlerin ana, bacı tanımadığını söyler halbuki bunlar Ceme katılmadıkları için tabî ki cemin de iç yüzünü bilmiyorlar.

Bence Cemin artık herkese açık olması lazım, açık olsun Alevîsi, Sünnîsi herkes katılsın ve ne olduğunu bilsin, yalan yanlış iftiralara inanmasınlar. " Yine M. Özer şunları ekliyor: "Cem ibâdetine 7'den 77'ye herkes katılırdı. Cem genellikle kış aylarında herkesin boş olduğu zamanlarda yapılırdı. Cem görgü, sorgu ve yargı cemi olarak üçe ayrılır.

a) Görgü Cemi: Görgü cemi esnasında her insan bir yıl içinde, işlediği bütün günahı ortaya döker. Herkes halka namazına durur. Halka şeklinde en öne yaşlılar, arkaya gençler en arkaya da kadınlar oturur. Cemde herkes bacı kardeştir. Herkes bacı-kardeş diye konuşur.

b) Sorgu ceminde de herkes sorguya çekilir. Sorgudan sonra yargılamaya başlar.

c) Yargı Cemi; yargı ceminde katil ve hırsızlık yapan kesinlikle topluma sokulmaz. Suçu işleyen "Düşkün" kabul edilir. Toplum dışına itilir. Ateş dahi ödünç alıp verilmez. Suçlular sırasıyla cezalandırılır."

Cem konusunda Fettah Özkan da bize şu bilgileri verdi. "Cem'e çocuk iken katıldım. Cemde tevhit çekerlerdi. "Allah, Allah. . . ." derlerdi. On iki imamın isimlerini anarlardı. Sorgu ceminde sorguya çekerlerdi. Âdeta hakim gibi hesaba çekerlerdi. Dedeler herkese "iyi olun, kimsenin ırzına göz dikmeyin, malını çalmayın, haksızlık yapmayın derlerdi. " Daha çok Cami, Cem Evi ve Cem konusunda fikirlerini beyan eden Ethem Yangın şunları söylüyor. "Ben ne Cem Evine ne de Camiye Allah'ın evi derim. Bugün Camiye içki içende, zina eden de, hak yiyen de herkes giriyor. Halbuki Cenabı Allah "benim huzuruma içkili olarak, sarhoşken, kul hakkı yiyerek, zinâkar olarak gelmeyin" diyor. Allah bu kötü insanları kendi huzuruna kabul etmiyor. Allah kul hakkı yiyeni huzuruna alır mı hiç? Onun için ben ne Camiye nede cem evine Allah'ın evi diyebilirim. Bugün bir Allah'ın evi var ise O da mümin kulunun kalbidir. Doğru insanın kalbidir. Sen hem bütün kötülükleri yap hem de Camiye ve cem evine git bu kabul edilecek bir şey değildir. " Yassıpınar ve Serinyayla köylerinde edindiğimiz bilgi ve gözlemleri aktarmaya çalıştık. Sonuç olarak şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki Cem ayinleri yaklaşık olarak her iki köyde de 40, 50 yıldır yapılmıyor. Hatta gençlerinin birçoğu cemin ne

demek olduğunu bilmiyor. Birçok kimsenin cem konusundaki bilgileri de yaşlılardan duydukları birkaç kelimeden ibarettir. Konunun başında Türkiye'deki Alevîlerin Ayin-i Cem konusundaki tutumlarını ve cemlerin şu anki durumunu açıklamıştık. Türkiye'nin birçok yöresinde olduğu gibi " bugün dergâhlarda ve cem evlerinde icra edilen cem ayinleri gerçek manada cem olmayıp temsili cem niteliğindedir. "28 Araştırma alanımızdaki görüştüğümüz birçok kişi de, özellikle başka şehirlerde okuyanlar bu tür temsili cemlere katılmışlar. Cem ayinleri eski geleneksel yapısını koruyamamış zamanla folklorik bir yapıya bürünerek asli özelliklerini kaybetmiş, eski zamanlardaki cemlerin sadece adı ve şekli unsurları kalmış. Şu anki cemler klasik zamanlardaki fonksiyonerliğini kaybederek günümüze gelmiştir. Eski cemler yerini şimdi "saz dinletisi" veya " semah gösterisi" adı altında köylerdeki kırsal alanda kadınlı, erkekli oyunların oynanıp, halayların çekildiği törenlere bırakmıştır.

2. Abdest ve Gusül Abdesti

Abdest, İslam inancında namaz ibâdetinin yerine getirilebilmesi için zaruri bir ön hazırlık ibâdetidir. Kesinlikle abdest alınmadan namaz kılmak imkânsızdır. Biz burada abdestin alınış şeklini açıklayacak değiliz. Araştırma alanımızdaki Alevî-Bektâşî geleneğine bağlı insanların abdest ibâdetine bakışlarını irdelemeye çalışıyoruz. Gusül abdesti İslam dininde çok önemli bir yere sahiptir. Gusül abdesti almak bir Müslüman için bütün ibâdetlerin temeli sayılacak bir ibâdettir. Günümüz Alevîlerinin hepsinin gusül abdestine karşı olumsuz bir tutum içinde olduğunu iddia etmek ilmi açıdan isabetli olmaz. Fakat şahsen Sivas'ta görüştüğüm Murat Gündoğdu isminde bir genç birçok kimsenin kendi anne ve babasının da gusül abdesti almadığını bize bildirdi.

Yassıpınar ve Serinyayla'da görüştüğümüz kişilerin hemen hemen hepsi gusül abdesti aldığını söyledi. Hatta bazıları Alevîlerin gusül abdesti almadığına ilişkin haberlerin Sünnîlerin Alevîlere yönelik büyük ıftıralarından birisi olduğu görüşüne sahiptir. Her iki köyde görev yapan Cami imamları da köy halkından çoğunluğunun gusül abdesti aldığını ve

²⁸ Üzüm, a.g.e, s. 192-193.

gusül abdestine karşı olumsuz bir tavır içine girmediklerini söylüyor. Gusül nedir? Tazındaki sorumuza birçok kişi “boy abdestidir” diyerek cevap verdi. Boy abdesti konusunda olumsuz tutum sergileyen kişilerle de karşılaştık, öyle görülüyor ki Alevîlerin birçoğunun gusül abdesti konusundaki düşünce ve davranışları köye imam geldikten sonra değişmiştir. Ayrıca birçok Alevî “Alevîler gusül abdesti almıyorlar” yönündeki söylentileri hakaret olarak kabul ediyor.

3. Namaz

Namaz ibâdeti İslam dinin en önemli ibâdetlerindedir. Hz. Peygamber bir hadisinde “*En hayırlı işiniz namazdır*”²⁹ buyurmuştur. Günümüz Alevî-Bektâşî zümrelerinin büyük çoğunluğunun namaza uzaklığı devam etmektedir. Bazı kesimler bu uzaklığı namaza düşman olmaya ve Camiye karşı çıkmaya kadar vardırılmakta ise de namaza ve Camiye saygı ile yaklaşanlar yok değildir.

Sünnî kesimden Alevîlere en büyük tenkit namazla ilgili kayıtsızlıklarından geldiği için dede ve yazarlar bu konuya farklı yaklaşımlar getirmişlerdir. Beş vakit namazın Kurân’da mevcut olmayıp Abbasiler zamanında icma ile oluştuğunu söyleyenler olduğu gibi Kurân’da sadece sabah, öğle ve akşam namazlarından söz edildiğini, ikindi ve yatsı namazlarının ise ikinci halife Ömer b. Hattab tarafından icat edildiğini iddia edenlerde olmuştur.³⁰ Sivaslı Araştırmacı Semih Şeker “Alevî İslam’da Namaz” isminde bir kitap yazarak, Alevîlerin ibâdet anlayışında da günde beş vakit namaz olduğunu önemle bildirerek nasıl kılınacağını ve kaç rekat olduğunu ayrıntılı olarak açıklar.³¹ Namaz konusunda ki bütün iddiaları sıralamak yerine birkaç genel görüşle yetinerek, Yassıpınar ve Serinyayla köyünde namazla ilgili görüş ve düşünceleri açıklamaya çalışalım.

Yassıpınar köyünde görüştüğümüz Halil Doğan namaz konusunda şunları söylüyor. “Bana göre bugünkü kılınan namaz da Hz. Peygamberin

²⁹ İbrahim Canan, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı*, C.8, Ankara, 1989, s.220.

³⁰ Üzüm, a.g.e, s. 98.

³¹ Seyyid V. Semih Şeker, *Alevî İslam’ın Temel Kitabı*, Sivas, 1998, s. 267-268.

hakiki Őeriatına göre kılınmıyor. Halife Me'mun vardı. Bir bayramda İmam-ı Rıza'yı çağırarak "yarın bayram namazını sen kıldır" dedi. İmam-ı Rıza "ben kıldırım fakat dedemin Őeriatı üzerine kıldırım. " dedi. Memun kabul etti. Fakat bazıları "biz de bunu istiyorduk" derken, bazıları "Bu da nereden çıktı " dediler. Gece ansızın bir baskınla Memun'u öldürdüler. Sabah namazını da İmam-ı Rıza kıldıramadı. O gün namazı kılmayanlar ayrıldılar. İşte bunlar gerçek Alevîlerdir. Benim görüşüme göre duvara, Kabe'ye secde olmaz. Secde insana yapılır. Asıl namaz halka namazıdır. Nasıl Kabe'de bütün insanlar birbirine secde ediyorsa, halka namazında da insanlar birbirlerine secde ederler. Tabîki Alevîlikte de namaz vardır. Fakat namaz duvar içinde kılınmaz. Allah'ı nerede çağırıyorsan, Allah oradadır. Camide namaz olmaz, namaz yatıp-kalkmakla olmaz. Bir gün Hz. Peygamber "Bugün namazı Ali kıldır" dedi. Ali, birinci tekbiri aldı, ikincisini aldı, üçüncüsünü aldı, fakat bir türlü namaza duramadı. Son tekbirde namaza durdu. Hz. Peygambere Őikayet ettiler "sen namazı tek tekbirde kıldırıyorsun, fakat Ali üç kere tekbir aldı. " Hz. Peygamber Ali'ye sorunca, Şöyle dedi. "Ya Resulallah ben mabudumu ancak üç tekbirde karşıma getirebildim. Ma'budum'a secde ettim. " dedi. Bizce de duvara secde edilmez. Dîdar'a secde edilir. Hak ademdedir. Secde ademe yapılır. Allah Adem'i balçıktan yaratınca melekler sordu. O da benim rengimden olsun dedi. Allah, Adem'i kendi renginden yaratmıştır. Onun için secde Adem'e yapılır. Alevîler halka namazı kılarlar. Halka namazında da insana secde yapılır. Orada herkes birbirine secde eder. "

Yassıpınar'ın Muhtarı Refik Güleç ise namaz konusunda Şunları söylüyor. " namaz kılmak dinîmizin emridir. Cuma namazına birçok insan gider. Tabî ki bizde hiçbir konuda zorlama yoktur. İsteyen namazını kılar, isteyen kılmaz. Fakat Bugün çok tartışılıyor namaz Türkçe olarak kılınır mı kılınmaz mı diye, bence namazı herkes kendi dilinde kılması gerekir. Zaten İmam-ı Azam da "bir insan namazı Arapça'nın dışında kendi diliyle kılabilir" diyor. Serinyayla'da görüştüğümüz Ethem Yangın bu konuda Şu bilgileri verdi, "Alevîlik tarikattır. Sünnîlik Őeriatdır. Őeriat olmadan tarikat olmaz. Őeriat giriş kapısıdır. Alevîlikte de namaz, oruç, hac her türlü

ibâdet vardır. Fakat Alevîler namazı, orucu ihmal etmişler. Sünnîler de buna sahip çıkmışlar. Aslında namazında, orucunda hepsinin sahibi Ehl-i Beyt'tir. Fakat biz bunları ihmal etmişiz. Sünnîler de sahip çıkmışlar. Bizler kaybetmişiz, onlarda bulmuşlar." Serinyayla'daki gözlemlerimizde birçok kişinin namaza sıcak baktığını gördük. Hatta beş vakit namaz kılan insanların az da olsa var olduğunu Serinyaylada üç yıldır imamlık yapan Basri Çirkin'den öğrendik. İmam kış aylarında Cuma namazına gelenlerin 20, 25 kişi olduğunu söylüyor. Yassıpınar köyünde ise namaza sıcak bakmayan insanlara daha çok rastladık. Fakat burada da Cuma namazlarına 6, 7 kişinin katıldığını gözlemledik. Serinyaylalı Alevîleri namaz konusunda da diğer meselelerde olduğu gibi Kurân'ın ve Hz. Peygamberin sünnetinin bağlamına daha yakın durduklarını tespit ettik ve gözlemledik diyebiliriz.

4. Oruç

İlkel dinlerden evrensel dinlere hemen hemen bütün dinlerde çok önemli yere sahip olan oruç ibâdetinin İslam dininde de çok müstesna bir yeri vardır.³² İslam dinine mensup olanların başta Ramazan ve Muharrem olmak üzere çok değişik şekillerde oruçları vardır. Amacımız İslam dininin inanç esaslarını açıklamaktan çok Alevî-Bektâşî geleneğine ve inancına bağlı insanların ibâdet anlayışını değerlendirmek olduğu için konumuza Türkiye'deki Alevîlerin oruç ibâdetine yaklaşımlarına değinerek başlıyoruz. Günümüzde Alevî-Bektâşî muhitlerin gerek ramazan gerekse muharrem orucu hakkındaki tutumları birlik arz etmez. Eldeki istatistikî sonuçlar olmamasına rağmen az da olsa bazı kimseler baştan sonuna kadar ramazan orucunu tutmaktadır. Bazı kimseler ise ya başı, ortası ve sonundan birer gün, ya da 25, 26, 27. günlerinde olmak üzere üç gününü oruçlu geçirmektedir. Çoğunluk ise ramazanda hiç oruç tutmamaktadır. Öte yandan muharrem ayının ilk on günü tutulması gerektiği ileri sürülen matem orucu ise kırsal kesimde, geleneksel Alevîliğe bağlı olanlarca yer yer tutulmakla beraber Alevî ileri gelenlerinin

³² Ali Osman Ateş, İslam'a Göre Cahiliyye ve Ehl-i Kitap Örf ve Âdetleri, İstanbul, 1996, s.240.

bize aktardığına göre kentli Alevîler arasında yok denecek kadar aza inmiştir.³³

Türkiye'deki Alevî-Bektâî geleneğine bağlı yaşayan insanların oruç ibâdeti hakkındaki genel tutumları bu iken, Yassıpınar ve Serinyayla köylerinde edindiğimiz bilgi ve izlenimlere bakacak olur isek burada yaşayan Alevîlerin büyük çoğunluğu ramazan orucunu İslam dinînin temel esaslarından kabul ederek, Alevîlerin de yapması gerektiğine inanarak tutmaktadır. Her iki köyün imamları da her geçen yıl ramazan orucu tutanların sayısında belli bir artış gözlemlendiğini söylemektedir. Muharrem orucunu tutanların da ramazan orucu tutanlara nazaran daha az olduğu intibaları daha kuvvetlidir. Köyde sürekli ikamet edenlerin ramazan ve muharrem orucuna daha çok önem verdikleri gözlenmiştir. Ayrıca yaşlılar Sünnî kesimin muharrem orucuna gereken önemi vermediklerinden yakınıyor. Hatta köy İmamı'nın muharrem orucunun önemini bildiği halde tutmadığından şikâyet ediyorlar.

5. Zekat

Zekat İslam dinînin emrettiği mali bir ibâdetdir. Mali bir ibâdet olan zekat Anadolu Alevîliği'nde dikkate değer bir yer işgal etmemekle beraber, onun yerine başka bir takım mali yardımlaşma esasları vardır. Bir yazarın ifadesiyle yardımlaşmak, kara kazan kaynatmak, aşure yapmak, Musâhiplikte fakiri varlıklarıya kardeş tutmak ve fitre vermek Alevîlikte devam edegelen güzelliklerdendir.³⁴ Sivaslı Araştırmacı-yazar Semih Şeker, zekat konusunda şunları söylüyor: "Zekatın temel dayanaklardan biri olduğuna inanıyoruz. Bunun birtakım şartları vardır. Fıkıh kitaplarında zikr olunmuştur. İki değerli maden altın ve gümüşten, deve, sığır ve koyundan ibaret olan üç hayvandan ve dört gıda maddesi, buğday, arpa, hurma ve kuru üzümünden zekat vermek vacip olur."³⁵ Alevîlerle konuştuğunuz zaman herkesin zekatın hak olduğunu söylediğini görürüz. Zekat genellikle "Hakkullah" ismiyle yılda bir dedeye verilen beşte bir mal olarak bilinir. Araştırma alanımızdaki

³³ Üzüm, a.g.e, s. 100.

³⁴ Üzüm, a. g. e, s. 101.

³⁵ Üzüm, a.g.e, s.101

gözlemlerimizde zekat konusuna hemen hemen herkesin bir şeyler söylediğini, fakat Türkiye'deki diğer Alevîlerin çoğunluğu gibi zekata dinî bir vecibe olarak değil de sosyal yardımlaşma mekanizması olarak baktıklarını ve pek de itibar etmediklerini gördük. Ayrıca zekat ibâdetinin namaz konusu gibi fazla tartışma konusu yapılmadığı görülüyor. Gözlemlerimizde dedeye verilen beşte bir zekatın aslında fakir ve yoksulların hakkı olduğunu iddia eden birçok kimse ile karşılaştık.

6. Hac

Günümüzde Alevî yazarlardan birkaçı haccın Allah'ın emrettiği bir yükümlülük olduğunu ve durumu müsait olanların kutlu mekânları ziyaret etmesi icap ettiğini belirtmeler de büyük çoğunluğu buna karşı olduğunu beyan etmektedir. Bir yazar haccın birçok unsurunun putperestlikten İslam'a aktarıldığını, Arapların Kabe'ye kutsallık kazandırmak için pek çok masal ürettiklerini, Alevîlerin Allah'ın mekanının ancak insan kalbi olabileceğine inanarak hacca gitmediklerini belirtir.³⁶ S. Veysel. Semih Şeker hac ibâdeti konusunda şunları bildiriyor. "Haccın Allah'ın şu buyruğu mucibince vacip olduğuna inanıyoruz. *"Yoluna gücü yetenlerin O Evi hacetmesi, Allah'ın insanlar üzerine bir hakkıdır. . ."* (Al-i İmran-97) ister erkek ister kadın olsun, gücü yeten, canı, malı ve namusu güvende olan her Müslümana ömründe bir kere vaciptir."³⁷ Hac ibâdeti konusunda Türkiye'de ve Sivas'taki Alevîlerin görüşlerine yaklaşık olarak değerlendirdikten sonra şimdi de araştırma alanımıza bakacak olur isek; Yassıpınar ve Serinyayla köylerinde hac farizasını yerine getiren iki, üç kişi olmuş fakat hac ibâdeti konusunda farklı yaklaşımlar hakim gözüküyor. Yaşlılar genellikle Hacı Bektâşî Velî'ye ait olduğu söylenen;

"Hararet nardadır, sacda değildir.

Keramet baştadır, tac da değildir.

Her ne arar isen kendinde ara

³⁶ Üzüm, a.g.e, s.102. Buradaki bir yazar; Rıza Zelyut'tur.

³⁷ Şeker, a.g.e, s.265.

Mekke’de, Kudüs’te, hacda değildir. ”

Dörtlüğü okuyarak “insanoğlu ne ararsa kendinde aramalıdır. Çünkü hakikat insanın dışında değildir. Hakikat insanın kendisindedir. Asıl Kabe insandır. Kabe’nin yapısında dört duvar ve taŐtan başka bir Şey yoktur” diyerek hümanist bir yaklaŐım içine girmektedirler. Bu tür yorumların yanında hacca gitmek isteyen insanlar da vardır. Orta yaşlı olanlar ise bir kişinin hacı olması için Kabe’yi değil Hacı Bektaş ilçesindeki Hacı BektâŐ Velî’nin kabrini ziyaret etmek gerektiğine inanıyor. Orta kuŐaktakiler Alevî inancının temel felsefesi olan “Benim Kâbem insandır.” İncancını taşıyor. Genç kuşak ise hac ibâdetinin pek mühim olmadığını çünkü hacca giderek bir insanın harcayacağı milyonlarca liraya yoksul ve mağdur birçok insanın temel ihtiyaçlarının karŐılanabileceęine inanıyor. Gençler Alevîliğin dinî boyutunun eleŐtiriye tabi tutularak sosyal içerikli felsefi yorumların ortaya konulması gerektiğine inanıyor.

7. Kurban

Kurban kesmek ilkel dinlerden evrensel dinlere bütün dinlerin ortak ibâdet Őekillerindedir. İslam dinî de kendi müntesiplerine kurban kesmeyi farz(zorunlu) kılmıŐtır. Tarih boyunca insanoğlu Allah’a yakın olmak için çeşitli Şekillerde kurbanlar takdim etmiştir. Bu sebeple kurban ibâdeti Hz. Adem’e kadar uzanmaktadır. Gerek Tevrat gerekse Kuran, Hz. Adem’in oğulları, Kabil ile Habil’in kurbanından bahsetmektedir.³⁸ Kurban ibâdetinin İslâmîyet’i kabulden önce de Türklerde çok önemli bir yeri vardı. Kurban kelimesinin Orta Asya Türklerinde kutlu, mübarek anlamına gelen “Idnuk” veya “İdu” kelimesinden türemiŐ olduğu belirtiliyor.³⁹ Türk dünyasında iki türlü kurban vardır. Birincisi Kanlı kurban, ikincisi Kansız kurbandır. Kanlı kurbanda ko, koyun, kuzu. . . gibi hayvanlar kurban edilir. Fakir kimseler kan akıtmıŐ olmak için horoz, tavuk gibi kümes hayvanı keserler. Sivas’ın Divriği yöresinde bu çeşit kurbanı “Cebrâil” adı verilir. Kansız kurbanı “saçı” da denir. Sivas yöresinde de adak yerlerine piŐmiŐ yumurta, kaynamıŐ bulgur, bir avuç

³⁸ Ali Osman Ateş, İslam’a Göre Cahiliyye ve Ehl-i Kitap Örf ve Âdetleri, İstanbul, 1996, s.191.

³⁹ Kutlu Özen, Sivas ve çevresinde Adak Yerleri, Sivas, 1996, s. 20.

tuz, şeker, kuru üzüm, ceviz kaysı kurusu. . . . bırakılmaktadır. Bunlarda bir çeşit saç sayılmaktadır.⁴⁰ Eski Türkler kurbanlarını kutsal mekânlarda Gök-Tanrı için keserken; İslâmîyet'ten sonra yine kutsal mekânlarda Allah rızası için kesmeye başladılar.⁴¹ Araştırma alanımızdaki gözlemlerimize bakar isek Alevî-Bektâşî geleneğine bağlı bu köy halkının kurban bayramında aşağı-yukarı hepsinin kurban kestiğini görüyoruz. Eski Türk geleneğinden gelen kansız kurban anlayışının da çevre Sünnî Köylerinde pek yaygın olmamasına rağmen bu köylerde yaygın olduğunu görüyoruz. Serinyayla Köyünün girişinde çaputlu çalı denilen gelip- geçenlerin dilek dileyerek çaput bağladıkları kutsallaştırılmış bir alıç ağacı var. Horoz, tavuk, gibi şeylerin kurban edildiği eski Türklerde "Cebrail" denilen kurban türüne burada da rastlıyoruz. Yaşlılar eskiden Abdal Musa kurbanı denilen kurban kesilip, lokmaların yapıldığı cem törenlerinin yapıldığını söylüyorlar. Özellikle yaz aylarında Hacı Bektaş'a giderek orada kurban kesenlerin çok olduğu biliniyor.

Sonuç

Yassıpınar ve Serinyayla'nın etnik yapısına baktığımız zaman her iki köyün de aynı etnik kökene sahip olduğunu görüyoruz. Her iki köy halkının dayandığı tarihî köken, Oğuz boylarından olan Beydili oymağıdır. Yani Türkmen aşiretidir.

Yassıpınar ve Serinyayla Alevîlerinin, Alevî-Bektâşî inanç ve ibâdet anlayışına karşı yaklaşımlarını genel olarak inceleyemeye çalıştık. Her iki köy sakinleri de her fırsatta kendilerinin Alevî-Bektâşî geleneğine bağlı olduğunu, Hacı Bektaş Tekkesine bağlı Türkmen Bektâşileri olduklarını dile getiriyorlar. Bektâşî Tarikatî'ne bağlı olduklarını belirtiyorlar. Alevîliği temel olarak iki kategoride değerlendirebiliriz. Birisi, "tarikat Alevîliği". Şeyh Ahmed Yesevî ve Hacı Bektaşî Velî'ye dayanıyor. İslam dininin sevgi ve hoşgörü anlayışını ön plana çıkaran, geniş halk kitlelerinin mazhariyetini kazanmış, farklı inanç ve milletlere mensup grupları kucaklayan bir tür halk dindarlığıdır. İkincisi siyasallaşmış

⁴⁰ Özen, a.g.e, s.21.

⁴¹ Özen, a.g.e, s.21-22.

Alevîlik diyebileceğimiz, kaynağını Baba İlyas Horasanî ve Şah İsmail'den alan "hareket Alevîliği"dir. Kanaatimizce Yassıpınar ve Serinyayla Alevîleri de Hacı Bektaş Tekkesine bağılı tarikat ehli Alevîler'dir.

Yassıpınar ve Serinyayla Alevîlerinin inanç ve ibâdet anlayışını da kısaca özetleyecek olur isek; Alevî inancında insan çok önemlidir. Allah'ın yeryüzündeki halifesidir. Tapılacak bir varlık değilse de Allah'tan sonra en kıymetli varlıktır. Allah-Muhammed-Ali üçlemesi de çok önemlidir. Allah her şeyin yaratıcısıdır. Muhammed ve Ali'de yeryüzünde Allah'ın ilk ve tek vekilleridir. Muhammed Ali'siz, Ali'de Muhammed'siz düşünülemez. Hz. Muhammed ve Ali sevgisi her şeyin merkezindedir. Her iki köyde yaşayan Alevilerin güçlü bir Allah inancı, Kuran-ı Kerim'e derin bir sevgi ve bağılılık, ahiret inançlarının da çok kuvvetli olduğı anlaşılmaktadır.

Her iki köyde de hiç Cem Evi kurulmamıştır. Fakat her iki köyde de şu an cami mevcuttur. Cuma günleri cemaat az olsa da Cuma namazları kılınmaktadır. Camide daha önce görev yapan bir imamın anlattıklarına göre daha önce sürekli beş vakit namazını camide kılan iki kişi varmış. Eskiden cem törenlerinin büyük ağıllarda ya da geniş evlerde yapıldığını daha önce aktarmıştık. Yaklaşık 40-50 yıldan bu yana cem töreni yapılmadığı için böyle bir ihtiyaçta hissedilmemiş. Cem törenlerine katılan insan sayısı çok az 50-60 yaş kuşağındakiler cem törenlerine katılma imkânı bulmuş tabî ki bunlarda görgü görmemiş sadece çocukken katılmışlar. Gençlerin cem törenleri hakkındaki bilgileri yaşlılardan duyumları, değişik dergi ve kitaplardan okuduklarıyla sınırlıdır.

Kaynaklar

- Ateş, Ali O., İslam'a Göre Cahiliyye ve Ehl-i Kitab Örf ve Adetleri, Beyan Yay.İstanbul, 1996.
- Bilici, F., "Alevî-Bektaşî ilahiyatının Günümüz Türkiye'sindeki İşlevi", *Alevî Kimliği*,(Çev.B. Torun-H. Torun), İst. 1999, ss. 67-78.
- Bozkuş, M., 2000, *Sivas Yöresinde Alevilik*, I.Baskı, Sivas.
-,2011, *Anadolu'da İslam ve Mezhepler*, Asitan Yayıncılık, Sivas.-
- Canan, İ., *Kütüb-i Sitte Muhtasarı*, C.8, Ankara, 1989.
- Coşkun, H., , Sivas'da Alevilik, (Lisans Tezi), *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, İzmir, 1996.
-, Sivas İli Altınyayla İlçesi Yassınpınar ve Serinyayla Köylerinde Alevilik, (Yüksek Lisans Tezi), *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kayseri, 2001.
- Doğan, İ., *Türklük ve Alevîlik*, Samsun, 1997
- Fırlı, E., *Türkiye'de Alevilik-Bektaşilik*, Selçuk Yayınları, Ankara, 1991.
- Freyer, H., *Din Sosyolojisi*, Çev. T. Kalpsüz, Ankara,1964.
- Günay, Ü., 1996, *Din Sosyolojisi Dersleri*, Kayseri.
-, 1998, *Din Sosyolojisi*, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Kaya, H., *Alevî-Bektâşî Erkânı*, İstanbul, 1993
- Kaygusuz, İ., *Görmediğim Tanrıya Tapmam*, İstanbul, 1996.
- Köktaş, M. E., *Türkiye'de Dini Hayat*, İşaret Yay. İstanbul, 1993
- Noyan, B., *Bektaşilik- Alevilik nedir*. Ankara 1987.
- Özen, K., *Sivas ve Divriği Yöresinde Eski Türk İnançlarına Bağlı Adak Yerleri*, Sivas, 1996.
- Şeker, V. S., *Alevî İslam'ın Temel Kitabı*, Sivas, 1998.
- Wach, Joachim, *Din Sosyolojisi*, (Çev. Ünver Günay), İfav Yayıncılık İstanbul, 1995.
- Yaman, M., *Alevilik*, İstanbul,1993.

Kaynak Őahıslar

1. Ali Erdoğan, Yassıpınar köyü, ilkokul mezunu
2. Ali Karakuő, Serinyayla köyü, ilkokul mezunu
3. Ali Erdoğan, Yassıpınar köyü, yüksekokul mezunu
4. Aydın Arslan, Yassıpınar köyü, lise mezunu
5. Ali Doğan, Yassıpınar köyü, ilkokul mezunu
6. Basri Çirkin, Altınyayla Kale köyü, lise mezunu, (İmam Hatip, Serinyayla)
7. Durmuş Babi, Altınyayla, Güzeloğlan köyü, lise mezunu (İmam Hatip, Yassıpınar)
8. Devrim Tuna, Yassıpınar köyü, fakülte Mezunu
9. Ethem Yangın, Serinyayla köyü, ortaokul mezunu
10. Fettah Özkan, Serinyayla köyü, okur-yazar
11. Halil Doğan, Yassıpınar köyü, okur-yazar
12. Halil Yangın, Serinyayla köyü, ilkokul
13. Hamdi Yıldız, Yıldızeli ilçesi, lise mezunu
14. Haydar Güler, Yassıpınar köyü, okur-yazar
15. Hasan Tepe, Hafik Eymür köyü, ilkokul
16. Hasan Kızıldağ, Hafik Evcı köyü, ilkokul (Dede)
17. Hüseyin Demiray, Yassıpınar köyü, yüksekokul mezunu
18. İbrahim Erol, Hafik Adamlı köyü, lise mezunu (Dede)
19. İbrahim Keser, Yassıpınar köyü, okur-yazar
20. İsmail Çalışandemir, Çörmü köyü, ilkokul (Dede)
21. Kadir Yangın, Serinyayla köyü, okur-yazar
22. Kaya Demirkaynak, Yassıpınar köyü, okur-yazar
23. Kemal Süngü, Serinyayla köyü, ilkokul mezunu
24. Lütfü Tuna, Yassıpınar köyü, ilkokul mezunu
25. Mehmet Süngü, Serinyayla köyü, ilkokul mezunu
26. Mehmet Özer, Serinyayla köyü, okur-yazar
27. Mehmet Kızılgöz, Sivas, ilkokul mezunu (Dede)
28. Murat Gündoğdu, Sivas, fakülte Mezunu
29. Refik Güleç, Yassıpınar köyü, ortaokul mezunu
30. Turan Ermiş, Sivas Karaçayır köyü, okur-yazar (Dede)